

ARAP EDEBİYATINDA SANSÜR VE YAKUPYAN APARTMANI ÖRNEĞİ¹

DR. ÖĞR. ÜYESİ RUMEYSA BAKIR DAYI *

Öz

Sinema ve tiyatro yapıtlarının, her türlü yayımın ve yayının hükümetçe önceden denetlenmesi, oynanmasının, gösterilmesinin, yayımlanmasının izne bağlı olması anlamına gelen sansür; Latince bir kelime olup, “Devlet” kavramının tarihi kadar eskidir. Sansür, insanlık tarihinin en eski çağlarından bu yana egemen güçler tarafından çeşitli şekillerde süregelmiştir. Avrupa’dan Çin’e kadar insanlık tarihi, sansüre uğramış yayınlarla doludur.

Basın ve yayın anlamında sansürün temellerinin daha da sağlamlaştırıldığı 90’lı yıllarda bir Ortadoğu ülkesi olan Mısır’ın sosyal ve siyasal ortamında, pek çok ilginç karakterin bir apartmanda yaşadığı Yakupyan Apartmanı’nda Alâ el-Asvânî, insanların hayatlarından kesitler sunarak sanki bir ülkenin özetini yapmaktadır. Bir apartmanın daireleri arasında yaşananların, eskiye dair anıların ve geleceğe dönük planların yapıldığı eser, ülkesinde ciddi tartışmalara yol açmıştır.

Çalışmamızda Arap Edebiyatında sansür konusunu genel olarak ele alıp, bu konuyu kadın erkek cinselliğinin, kadın haklarının

¹ Bu makale, Ekim 2017 tarihinde Ankara Yıldırım Bayezid Üniversitesi tarafından düzenlenen Uluslararası Orta Doğu Kongresi (Dil, Tarih ve Edebiyat)’nde sunumu yapılan çalışmanın genişletilmiş halidir.

* DR. ÖĞR. ÜYESİ RUMEYSA BAKIR DAYI, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Arap Dili ve Belagatı Bölümü, Bayburt University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Department of Arabic Language and Rhetoric rbakirayi@bayburt.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8945-8776. (Makale Geliş Tarihi: 10.01.2019, Makale Kabul Tarihi: 21.11.2021)

korunmasının, tabu olarak görülen dinsel düşüncelerin yer aldığı Alâ el-Asvânî'nin Yakupyan Apartmanı örneği ile incelemeyi amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Mısır, Sansür, Yakupyan Apartmanı

ABSTRACT

Censorship, meaning the examination of movie and theatre works and any kinds of publication beforehand by the government, publishing, showing and staging them with permission, is a Latin word as old as the notion of "State". Censorship has continued its existence in many forms executed by dominant Powers from the ancient times. From Europe to China human history has been imbued with years that were censored.

Through Yakupyan Apartment where many interesting characters live in social and political climate of a Middle East country Egypt where bases of the censorship in terms of press were strengthened in 90s, Alâ el-Asvânî presenting sections from occupants' lives in a way summarises the situation of the country. The work, in which the relationships between the flats, old memories are told and new plans are made, caused serious discussions in the country.

In the present study censorship in the Arabic literature will be generally discussed, and this subject will be explored through Yakupyan Apartment example which deals with male and female sexuality, protecting women rights and sexuality which is considered as taboo.

Keywords: Arabic Literature, Egypt, Censorship, Yakupyan Apartment.

چکیده

سانسور ، به معنی پیش کنترل آثار سینما و تئاتر، انواع انتشارات و رسانه ها توسط دولت، و این واقعیت که پخش، نمایش و انتشار آنها منوط به مجوز است؛ یک کلمه لاتین است و به اندازه مفهوم "دولت" قدیمی است. سانسور در اشکال مختلف توسط قدرتهای

حاکم از نخستین دوران تاریخ بشر موجود بوده است. از اروپa تا چین، تاریخ بشر پر از نشریات سانسور شده است.

و سیاسی مصر دهه ۹۰ به عنوان یک کشور خاورمیانه، هنگامی که پایه های سانسور در مطبوعات و رسانه ها بیشتر تقویت شد، در آپارتمان یعقوبیان، جایی که بسیاری از شخصیت های جالب در یک آپارتمان زندگی می کردند، علاء الاسوانی بخش هایی از زندگی مردم را ارائه داد که گویی خلاصه ای از یک کشور است. این اثر، که در آن حوادث بین واحد های های یک آپارتمان نقل شده است، و خاطرات گذشته و برنامه های آینده را به تصویر کشیده است، باعث بحث های جدی در کشور او شد.

در این مطالعه، قصد داریم به طور کلی به موضوع سانسور در ادبیات عرب بپردازیم و این مسئله را با مثال آپارتمان یعقوبیان علاء السوانی، که در آن جنسیت مردان و زنان، حمایت از حقوق زنان و مسایل دینی که تابو انگاشته میشوند را مورد بررسی قرار دهیم.

کلیدواژه ها: ادبیات عرب، مصر، سانسور، آپارتمان یعقوبیان

GİRİŞ

Sansür Nedir? Edebiyatta Sansür

Fransızca “censure” kelimesinden gelen “sansür”; her türlü yayının, sinema ve tiyatro eserinin hükümetçe önceden denetlenmesi, gösterilmesinin izne tabi olması işi, sıkı denetim² anlamına gelip, iktidarların kimliği sabitleme, hiyerarşiye dâhil edip onu denetleme, yani itaat kültürünü var eden en etkili araçlardan biridir. Kitaplar tarih boyunca iktidarda kalmayı düşünenler tarafından silah ve bombalar kadar tehlikeli bulunmuş, bundan dolayı kitaplar yasaklanmış, toplatılmış, sansürlenmiş ve hatta yakılmışlardır. Eserlerinde “sakıncalı” olduğu belirtilen yerlere sansür uygulanan bazı sanatçılar ve yayınevleri bu duruma sessiz kalmış, bazıları da bu duruma çözüm amaçlı eserlerin basılması için müstehcen ya da yasak görülen kısımları ya başka ifadelerle ya da boş bırakarak tekrar yayına sürmüşlerdir. Reklam için panolardaki, televizyonlardaki sansürlenmiş öğeler ise kıyafet giydirilerek yayınlanmıştır. Sansür edilen eserlere ya

² Akalın Şükrü Haluk (2011), “Sansür”. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2029.

sakıncalı bölümün çıkartılarak tekrar yayınlanmasına izin verilme ya küçük düzeltmeler yapılması şartıyla basılması ya da tamamen sakıncalı unsurları içerdiği için kopyalarının toplatılması ve yayınlanmasına izin verilmemesi gibi işlemler uygulanmıştır.³

Sansür, insanlık tarihinin en eski çağlarından beri uygulanmış, ülke ya da bölge tanımamaktadır. Sansüre uğramış eserler; şiddet, müstehcenlik, küfürlü dil kullanımı, ahlak dışı ifadeler kullanılması gibi, Anadolu köylerinin ekonomik ve sosyal yapısını kötü göstererek komünizm propagandası yapma, siyonizm propagandası yapma, askeri kuvvetleri küçük düşürme vb. gibi gerekçelerle yasaklara maruz kalmışlardır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan sansür, M.Ö. 259-210 döneminde Çin hükümdarı Shih Huang Ti'nin Konfiçyüs okulundan gelen düşünürlerin yazdığı kitapları yaktırması, İskenderiye kütüphanesinin yakılması,⁴ M.Ö. 5. yyda Spartalıların, değerlerine zarar verme korkusu ile Atinalıların kültür ve sanat etkinliklerinin kendi ülkelerine girmelerini yasaklamalarına kadar gitmektedir. Örneğin aynı yüzyılda Pisagor tanrılara hakaret suçundan sürgüne gönderilmiş, eserleri halkın önünde yakılmıştır.⁵ Yunan felsefesinde Akhilleos'un, Euripides'in, Aristophanes'in kitapları köleliğe karşı duruşları yüzünden yasaklanmıştır.⁶ Matbaanın icadı ile kitap sayısı artmış, yasaklamalarda da buna paralel olarak gelişmiştir. Dünya edebiyatı klasiklerinden, halk edebiyatımıza kadar, sansür perdesi giderek genişlemektedir. Dünyada Avrupa'dan Çin'e kadar sansüre uğramış yayınlar bulunmaktadır. Hatta bir kitabın yasaklanması için yeni yayımlanmış olma şartı da aranmamaktadır. Bazı kitaplar yüzyıllar sonra bile sansüre uğramıştır. Orta Çağ'da kaleme alınan, Ortadoğu kökenli 'Binbir Gece Masalları'nın 1926-1950 arasında müstehcenlik gerekçesiyle ABD'de, 1985 yılında da İsrail'de yasaklanması buna bir örnek teşkil etmektedir. İran, Irak, Afganistan, Özbekistan gibi ülkelerde zaten yasak olan bu kitap için Mısır'da da çabalar sürmektedir. Yasak, Steinbeck'in 1939 yılındaki Pulitzer Ödüllü romanı 'Gazap Üzümleri'nin kapısını da çalmıştır. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın, kırsalda yaşayan yoksul insanlar üzerindeki

³ Nuri Kayış, Serhat Hürkan, Sansürsüz Sansür Tarihi (1795-2011), Sinemis Yay., Ankara 2012, 15.

⁴ http://www.ulugbay.com/blog_hikmet/?p=137

⁵ Deniz Güner, *Sansür ve İktidar*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015, 19.

⁶ <http://www.muhalet.org/yazi-edebiyat-ve-sansur-mehmet-emin-kurnaz-26-5306.aspx>

etkisini işleyen roman, basıldığı yıl olan 1939'da komünizm yanlısı bulunduğu için Kaliforniya'da yasaklandıktan sonra toplatılıp yakılmıştır. En geniş çaplı ideolojik sansüre uğrayan ise Franz Kafka'nın 'Dönüşüm' adlı eseri olmuştur. Uykudan uyandığında hamam böceğine dönüştüğünü gören Gregor Samsa üzerinden yabancılaşmayı irdeleyen Kafka, Sovyet rejimlerinde yasaklanmıştı. Hatta Kafka, yazdığı eseri Almanca yazmakta ısrar edip Çekçe yazmadığı için Prag'ta da sansürlenmiştir.⁷ Dünyada ilk sansür bürosu Almanya'da Mainz şehrinde kurulmuş, 1486 yılında kurulan büroda "Librorum Prohibitorum" (Yasaklanmış Kitaplar Listesi) ilk indeks olarak yayınlanmıştır.

Türkiye'de de kitap yasakları ilk olarak Tanzimat döneminde başlamış, dönemimize kadar farklı süreçlerden geçmiştir. 1727 yılında İbrahim Müteferrika tarafından ilk matbaanın getirilmesinden önce Osmanlı döneminde matbaacılık ilk önce Museviler sonra Ermeni ve Rumlar tarafından faaliyete geçirilmiştir. Türkiye'ye ilk matbaayı İspanya'dan gelen Museviler yanlarında getirmiş ve kurmuşlardır.⁸ İlk olarak II. Bayezid zamanında Tevrat ve tefsiri basılmıştır. Bununla birlikte İstanbul ve Selanik'te İbranice, Latince ve Yunanca dillerinde eserler basılmış, bunların 19 tanesi II. Bayezid döneminde, 33 tanesi de I. Selim zamanında basılmıştır. Yabancı dillerdeki basımlar Türkiye'de yapılırken Osmanlı topraklarının geniş olması sebebiyle Türkçe ilk gazete basımı da 1828 yılında Mısır Kahire'de Vekâyî-i Mısıriye adıyla yarı Türkçe yarı Arapça yayına girmiştir.⁹

Türkiye'de öncelikle siyasi özellikli, müstehcen, halkın hayâ duygularını inciten kitaplar yasaklanmıştır. Said-i Nursi, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Aziz Nesin gibi yazar ve şairlerin eserlerine yasak uygulanmıştır. Nazım Hikmet, en fazla eseri yasaklanan şairdir. Bunun yanı sıra irtica, laikliğe aykırılık, kanun ve inkılaplara aykırı olduğu, siyasi bir cemiyet kurmak, rejime aykırı fikirler neşrettiği gerekçesiyle de Said Nursi'nin eserleri birçok kez toplatılmıştır.

Orta Doğu'da Salman Rushdie'nin 1988'de yayımlanan Şeytan Ayetleri kitabı, dinen caiz olmaması gerekçesiyle yasaklanmıştır. Müslüman

⁷ https://www.vice.com/en_us/article/3b74kn/banned-books-week-and-middle-eastern-literature-923

⁸ H.Nedim Şahhüseyinoğlu, Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür, Paragraf Yay., Ankara 2005, 15.

⁹ Güner, 24-28.

toplumunda dine küfür olarak algılanan bu kitap Suudi Arabistan, Sudan, Katar gibi ülkelerin yanı sıra Amerika'daki iki büyük yayınevi tarafından basımı durdurulmuş, hatta Venezuela'da bu kitap ile görünenler için 15 ay hapis cezası uygun görülmüştür. Bunların yanı sıra Hayfe Vahbe'nin şarkıları, Kasım Emin'in 'Liberating Women'u, Nasr Hamid Ebu Zeyd'in 'Hermeneutik Söylem'i de İslâmî düşünceleri çiğnediği gerekçesiyle Mısır'da yasaklanmış eserler arasındadır. Betty Mahmud'un 'Kız Kardeşim Olmadan Asla' isimli eseri İran'da, Dan Brown'un 'Dan Vinci Şifresi' de yaratıcılık ilkelerine aykırı bulunduğu için İran, Lübnan ve Ürdün'de yasaklanmıştır.¹⁰

Bu eserlerin yanı sıra Taha Hüseyin'in 1926 yılında çıkardığı Cahiliye Şiiri Üzerine adlı çalışması, Arap toplum mirasını bir araya getiren akılcı bir çalışma olarak görülmesine karşı toplumdaki tepki almış, kitap toplatılmış ardından bazı kısımları silinerek daha sonra Cahiliye Edebiyatı olarak yeniden basılmıştır. Mısırlı entelektüel ve yazar Louis Avvad'ın 1980 yılında çıkardığı Arap Dilini Kavramaya Giriş isimli kitabı bazı kesimlere göre öz ve asıl Arapçayı tarihi ve kültürel bağlamda ortaya çıkarmak için yazılmış olsa da el-Ezher Üniversitesi'nin yönetiminin karşı çıkması nedeniyle mahkeme kararıyla toplatılmıştır. Nesir yazılarının yanında serbest ve uyaklı şiire yönelen Iraklı kadın şair Nâzik el-Melâike'nin Kolera adlı şiiri ve Suriyeli şair Nizar Kabbani'nin Tufûletu Nehdi (Nehd'in Çocukluğu) aşırılık ve toplumsal mirasa saldırı gibi nedenlerle toplumda büyük tepkiler almıştır.¹¹

Bu eserlerin dışında Mısır'da el-Cedîd, Sadây-ı Hak, Musavat, el-Ahbar, el-Fetih Suriye'de en-Nahida, Havar, Mecmuatu'l-Ergani Lübnan'da Zartunk gibi gazete ve dergiler de sansüre uğramışlardır.¹²

Arap topraklarında yazılıp yasaklanan diğer bazı eserler de şunlardır: 2008 yılında Malameh publisher tarafından ilk kez piyasaya sürülen Metro isimli eser, yayınladıktan sonra genel ahlaka aykırı olması ve kamu ahlakını rencide etmesi nedeniyle yayınevine baskın yapılarak kopyalar alınmış ve piyasadan toplatılmıştır. Yazarı ve yayınevi tutuklanıp,

¹⁰<http://www.tempo24.com.tr/kitap/yasakli-kitaplar-bir-harika-dostum/haber/58314.aspx>

¹¹<https://www.indyrturk.com/node/55271/d%C3%BCnyadan-sesler/20yy%E2%80%99da-arap-d%C3%BCnyas%C4%B1n%C4%B1-sarsan-kitap>

¹² Güner, 320-343.

yayınevine para cezası verilmiştir. 2013 yılından itibaren tekrar bazı rarlarda görülmeye başlanmıştır.¹³

Bahreynli yazar Benjamin tarafından Malayamca yazılıp, Joseph Koyppally tarafından çevrilmiş Eyyâmu'l-Mâiz (Keçi Günleri) isimli kitap önce 2008'de İngilizce daha sonra da Arapça yayınlanmıştır. Roman Hintli bir adamın daha rahat bir hayat sürme arzusu ile her şeyini ipotek ettirip Körfez ülkelerine kaçışını, orada yıllarca ekmek ve su karşılığında efendisi tarafından keçi bakıcılığı yaptırılan adamın hikayesi ele alınmıştır. İnsanlık dramını genel evrensel temalarla işlemeye çalışması sebebiyle yasaklanan bu eser Kerala Sahitya Akademisi ödülünü kazanmıştır. Şu an Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'da devlet yönetimi tarafından yasaklanmıştır.¹⁴

Faslı yazar Muhammed Şükrü tarafından 1972 yılında kaleme alınan, 1973'te Arapçaya çevrilen el-Hubzu'l-Hâfi (Sadece Ekmek İçin) isimli eserde 20 yaşından sonra okuma yazma öğrenen, hayatın ilk ve en zorlu kısımlarını ailesinde görmeye başlayan gencin hayatta kalmak için birçok zorluğa ve müstehcen duruma maruz kalmasını anlatır. Kitap, sömürgeciliğin ağırlığını, sefaletin insana neler yaptıracağını gösterdiği ve müstehcen sahneleri açıkça yazdığı için Fas İçişleri Bakanlığı tarafından 1983-2000 yılları arasında kaldırılmış, Kahire Amerikan Üniversitesi'nde de müfredattan kaldırılmıştır.¹⁵

Mısırlı ünlü ve ödüllü yazar Necib Mahfuz'un 1959 yılında el-Ehrâm dergisinde seri olarak yayınlanan el-Evladu'l-Haratina (Cebelavi Sokağının Çocukları), ertesi yıl kitap formunda yazılmıştır. Fakat içeriği müstehcen ifadeler barındırdığı için yaklaşık 50 yıl yayından kaldırılıp toplatılmıştır. Mısır'da yasaklanan bu roman, Lübnan'da da basıldıktan sonra

¹³ <https://arabcomixproject.weebly.com/magdy-el-shafee-metro.html>, Six Banned Middle Eastern Books You Should Read (vice.com)

¹⁴ <https://aawsat.com/home/article/262496/%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%85%D9%8A%D8%AD%D9%8A/%D8%A3%D9%8A%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B9%D8%B2>

¹⁵ Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, er-Rivâyetü'l-Arabiyyetu'l-Memnû'a, el-Arifu'l-Matbuât, Beyrut 2015, 99-102, https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A8%D8%B2_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D9%81%D9%8A

ülkeye sokulmama kararı verildi. 2006'da Nobel Ödüllerine layık görül-
dükten sonra 2008'de Mısır'da yeniden basılmaya başlamıştır.¹⁶

Lübnan'ın en önemli kadın yazarlarından biri olan Leylâ el-Ba'albekkî (1936-...) Arap dünyasının gelenekselliğine tepki olarak sesini çıkardığı ilk eseri "Ene Ahyâ" Basın Yayın Bakanlığı tarafından aşırı anarşizm gö-
rülmesi, cüretkâr ifadelerin bulunması nedeniyle sansürlenmiş, daha sonra suçu affedilmiş ve kitaplarındaki sansür kaldırılmıştır.¹⁷

Suriye'nin en tanınmış yazarlarından biri olan Haydar Haydar'ın ilk olarak 1936 yılında yayınladığı "Velîmetu'l-A'sâbi'l-Bahr" (Deniz Yosun-
larının Ziyafeti) adlı roman çıktığında ülkede bir ses getirmiştir. Komünist bir yazar olan Haydar Haydar'ın siyasi, dini ve milliyetçilik bağlamında eşitliği savunduğu romanında Iraklı komünist bir savaştının Cezayir'e ka-
çışını, devrimi ve yenilgiye nasıl uğradığını kaleme almıştır. El-Ezher'in baskısı ile eser yasaklanmış, daha sonra 1983 yılında tekrar basılmıştır.¹⁸

Siyasi nedenlerle kitabı kaldırılan ve kendisi hapse atılan bir diğer ya-
zar, 1937 Kahire doğumlu Sanullah İbrahim'dir. Mısırlı sosyalist ve milli-
yetçi bir yazar olan İbrahim'in 1966 yılında çıkardığı "Tilke'r-Râiha" (O
Koku) adlı romanı içinde devrim sözcükleri barındırdığı ve halkı kışkırt-
maktan korkulduğu için yazarın 7 yıl hapis yatmasına neden olmuştur.¹⁹
Yazar bir zamanlar sansüre uğrayan eseri için 2003 yılında Mısır Kültür

¹⁶Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, er-Rivâyetü'l-Arabiyyetu'l-Memnû'a, 47-50.

¹⁷ Cemîle Emîn Huseyn, *el-Mer'e fi'r-Rivâyeti'l-Lübânîyyeti'l-Mu'âsir (1899-2009)*, 133, 134.

¹⁸Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, er-Rivâyetü'l-Arabiyyetu'l-Memnû'a, 72, [https://ar.wiki-
pe-](https://ar.wiki-
pe-)

[dia.org/wiki/%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A9_%D9%84%D8%A3%D8%
B9%D8%B4%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%B1](https://ar.wiki-
pe-
dia.org/wiki/%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A9_%D9%84%D8%A3%D8%
B9%D8%B4%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%B1)

¹⁹Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, er-Rivâyetü'l-Arabiyyetu'l-Memnû'a, 149, [https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-
%D8%A3%D8%AB%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7-](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-
%D8%A3%D8%AB%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7-)

[https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-
%D8%A3%D8%AB%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7-
%D9%86%D9%82%D8%AF%D9%8A%D8%A7-%D8%B7%D9%88%D8%A7%D9%84-
%D9%86%D8%B5%D9%81-%D9%82%D8%B1%D9%86](https://ala-
rab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-
%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-
%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-
%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-
%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-
%D8%A3%D8%AB%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7-
%D9%86%D9%82%D8%AF%D9%8A%D8%A7-%D8%B7%D9%88%D8%A7%D9%84-
%D9%86%D8%B5%D9%81-%D9%82%D8%B1%D9%86)

Bakanlığı tarafından ödüle layık görülmüş, fakat ödülü kabul etmemiştir.²⁰

Arap topraklarında eserleri yasaklanmış başka bir yazar da Suud asıllı Ürdün doğumlu modern Arap edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olan Abdurrahman Münîf'tir. Münîf hukuk eğitimini tamamlamadan eğitimine petrol ekonomisi bölümü ile devam etmiş, eserlerinde de petrolün ülke ekonomisi ve halkı üzerindeki etkisini ele alan kitaplar yazmıştır. "Mudunu'l-Milh" (Tuz Kentleri) isimli beşli roman çalışmasında petrolün serüvenini anlatmış, bu eseri siyasi sebeplerle bir müddet engellenmiştir.²¹

Bu eserlerin yanı sıra 2010 yılında Susan Ebu'l-Heva'nın 1948'de mülteci kampında yaşayan üç kuşak Filistinli bir ailenin dramını kaleme aldığı Beyneha Yenamu'l-Alemu (Dünya Uyandığında- Filistinli Günler) siyasi nedenler dolayısıyla sansürlenmiştir.²² Ayrıca Kuveyt'te Abdullah Basîs tarafından Arapça kaleme alınan, 2014 yılında Arap Kültür Merkezinde yayınlanan Zikriyyâtun Dâlleh (Yitik Hatıralar) isimli eser, 1990 Irak işgali öncesi ve sonrası Kuveyt'i anlattığı için "belirli bir zaman diliminin siyasi durumunu tartışması" nedeniyle yasaklanmıştır.²³

Dünya genelinde yasaklanan eserlerin diğer küçük bir kısmı da şöyle sıralanabilir: Andre Malraux (Umut) – Adolf Hitler (Kavgam) – Vladimir Nabokov (Lolita) – Salman Rüşdi (Şeytan Ayetleri) – Victor Hugo (Sefiller) – Bret Easton Ellis (Amerikan Sapığı) – Dostoyevski (Suç ve Ceza) – Sait Faik Abasıyanık (Medarı Maişet Motoru) – Sabahattin Ali (Sırça Köşk) – George Orwell (1984) – Gustave Flaubert (Madame Bovary) – Charles Robert Darwin (Türklerin Kökeni) – Miguel de Cervante (Don Kişot) – Rifat Ilgaz (Sınıf) – Henry Miller (Yengeç Dönencesi- Oğlak Dönencesi) – Adalet Ağaoğlu (Fikrimin ince Gülü) – Pınar Kür (Bitmeyen Aşk) – Ahmet Altan (Sudaki İz) – Elif Şafak (Baba ve Piç) – Harper Lee (Bülbülü Öldürmek) –

²⁰ https://tr.wikipedia.org/wiki/Sunullah_%C4%B0brahim

²¹ Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, er-Rivâyetü'l-Arabiyyetu'l-Memnû'a, 172, <https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/abdurrahman-munif>

²² <https://www.noor-book.com/%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%8A%D9%86%D9%85%D8%A7-%D9%8A%D9%86%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85-pdf>

²³ <https://www.goodreads.com/book/show/23358485>

Norman Mailer (Çıplak ve Ölü) – Erich Maria Rearque (Batı Cephesinde Yeni Bir şey Yok)²⁴

Roman ve Yazar Tanıtımı

Alâ el-Asvânî (1957-...)

Alâ el-Asvânî 26 Mayıs 1957 doğumlu Mısırlı bir yazar, bir diş hekimi ve aktivisttir. El-Asvânî'nin annesi Zeyneb Hanım, Temmuz devriminden önce amcası Eğitim Bakanı olan, aristokrat bir aileden gelmekteydi. Babası Abbas el-Asvânî, yazar ve avukat olup 1950 yılında Asvânî'den Kahire'ye taşınmıştır.

Liseyi Mısır'da Fransız okulunda bitirmiş, üniversiteyi Kahire Üniversitesi Diş Hekimliği bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü eğitimini 1985 yılında Amerika Chicago'da Illionis Üniversitesi'nde yine diş hekimliği bölümünde tamamlamış, muayenehanesini Garden City'de açmıştır. Bu zaman zarfında bazı dergilerde el-Asvaniyyât adı altında kısa hikâyeler ve makaleler yayımlamıştır. Arapça, İngilizce, Fransızca ve İspanyolcaya vakıf olan Alâ el-Asvânî, Madrid'de edebiyat eğitimi almış, 2017 yılında Bard Koleji ve Dortmund Kolejinde Misafir Öğretim Üyesi olarak görev yapmıştır.

2002 yılında 'Imaratu Ya'kupyân Yakupyan Apartmanı'nı Arap Dünyasında beş yıl üst üste en çok satan, yaklaşık 30'dan fazla dile çevrilen, 250.000 kadar kopyası yapılan en iyi satılan kitaplardan biri olmuştur. Kitabın İngilizce baskısı Yacoubian Building bile 75.000 kopya ile satılmıştır. Yakupyan Apartmanı daha sonra ünlü sanatçıların rol aldığı bir televizyon filmi ile de dününe ün katmıştır. 2011'de de Nobel Edebiyat Ödülleri adayları arasında yer almıştır.²⁵

İlk romanı Evraķu 'İşâm 'Abdu'l-'Aṭî 1990'da yayımlandıktan sonra ikinci romanı Yakupyan Apartmanı'nı 2002 yılında yayınlamıştır. 2007 yılında Chicago'yu, daha sonra The Automobile Club of Egypt (Mısır

²⁴ Eserler hakkında daha detaylı bilgi için; Emin Mehmetoğlu, *Salman Rüşdi Şeytan Ayetleri & Diğer Yasaklı Kitaplar*, Gece Kitaplığı, 2015, Emin Karaca, Vaaay Kitabın Başına Gelenler, Belge Yay., İstanbul

²⁵https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D9%84%D8%A7%D8%A1_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%8A

Otomobil Kulübü), On The State of Egypt (Mısır Devleti'nde), Democracy is the Answer (Demokrasi Cevaptır) gibi eserlerini yayınlamıştır.²⁶

Yakupyan Apartmanı Romanı

Edebiyatçı kimliğinin yanında dışçılık de yapan Alâ el-Asvânî'nin yazdığı Yakupyan Apartmanı yazarın ilk muayenehanesinin olduğu apartmandır. Toplumsal gerçekçi bir roman türü olan bu eser, bir apartmanda yaşayan karakterler ve yaşanan olaylarla bir ülkenin yansıması gibi olduğu için apartman romanın merkezine yerleşmiştir. Bu eserinde çağdaş Mısır toplumunu tasvir etmiş, bu roman İngilizce, Çince, Fransızca, İtalyanca, Danca, Rumence, İspanyolca, Yunanca, Fince, Çekçe, Portekizce, Felemenkçe, Norveççe, Slovakça, Katalanca, Malayca, Hırvatça, Boşnakça, Sırpça, Bulgarca ve Endonezce gibi dillere çevrilmiştir.

2006 yılında sinemaya uyarlanmış ve kitapla aynı adı taşıyan film, Mısır sinemasının en büyük bütçeli filmi olmuştur. Yakupyan Apartmanı, Mısır toplumundaki tabulara ve yönetimdeki bozulmaya dikkat çeken en önemli eserlerden biridir. Önde gelen birçok entelektüel bu eserin Mısır halkındaki devrimci duyguları tetiklediğine inanmıştır. Yakupyan Apartmanı'nda birbirinden farklı birçok karakterin yer alması Mısır toplumunun ne denli karma bir yapıya sahip olduğunu göstermekle birlikte, müstehcenlik içerdiği, cinselliği ön planda tuttuğu ve devrimci duyguları tetiklediği gerekçesiyle bir süre için yasaklanmış eserlerden biri olmuştur.²⁷

Olay Örgüsü

Hikâye, roman, mesnevi, destan gibi edebi ürünlerin oluşmasında temel nokta kurmaca metin olmalarıdır. Gerçek olmayan hayali bir yapıya sahip olan kurmaca metinler, yakın çevremizde bulunan insan, hayvan ve eşyalardan meydana getirilen kurmaca hikayeler ile soyut kavramlarla ve bunların birbiri ile ilişkisini düşündüren kurmaca yapılardan oluşur. Kurmaca hikayelerde olay ve olay örgüsü yazarın hayal dünyasına özgüdür. Yazar olayları, kişileri, mekân ve zamanı hissettiği ve

²⁶<https://www.kutubpdfcafe.com/author/32%D8%AF%D8%B9%D9%84%D8%A7%D8%A1%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%89.html>

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/The_Yacoubian_Building

hissettirmek istediği duygu ve düşünceleri sanatsal öğelerle harmanlayarak okuyucuya sunmaktadır.²⁸

Çalışmamızı oluşturan Yakupyan Apartmanı gibi edebi metinlerde de olay vazgeçilmez bir unsurdur. Zira olay; zaman ve mekân içerisinde kişileri de içine katarak gerçekleşir.

Yakupyan Apartmanı'nda da yazar, Mısır'da vaktinde çok gösterişli ve lüks olan fakat zamanla ülkedeki siyasi düzenin değişmesi ile albenisi kalmayan bir apartmanın katlarında birbirinden farklı insanların bir arada nasıl yaşadıklarını kendi sanatsal becerisi ile okuyucuya aktarmıştır. Apartmanın dairelerini Mısır toplumunun katmanları olarak ele alıp parçadan bütüne doğru bir sunum yapmıştır. Romanın anlatıcısı konumundaki yazar, edebiyatın yanında dışçılık de yapmaktadır ve olayların merkezi olan Yakupyan Apartmanı'nda ilk muayenesini açmıştır. Bu nedenle olaylar gerçek ve kurmaca arasında cereyan etmektedir.

Ermeni bir iş adamı olan Agop Yakupyan'ın 1934 yılında yaptırıp soyadını verdiği güzel bir bina olan Yakupyan Apartmanı eskiden modern bir caddede yer almasına ve oldukça gözde bir bina olarak görünmesine rağmen, Arap milliyetçiliğinin son demlerinden İslamcılığa geçişle beraber sosyal ve siyasal yasakların artması, ülkedeki sanatçı ruhlu azınlıkların uzaklaştırılması, zaman içinde gelen içki yasakları ve türlü baskılar sonucunda eski popülerliğini yitirmiş ve birkaç eski daire sahibinin özenli daireleri dışında derme çatma hale gelmiş bir apartmandır. Yakupyan Apartmanının birbirinden farklı karakterleri bir arada yaşamaktadır. Babası apartman görevlisi olduğu için, notları çok yüksek olmasına rağmen polis akademisine kabul edilmeyen ve başladığı üniversitede cihatçı bir gruba katılarak, hayatını tamamen dine adayan Taha ile hayatı boyunca hiç evlenmemiş ama içki ve kadınlarla arası hep iyi olmuş, zengin bir aileden gelen Zeki Bey'in iş yeri aynı binadadır. Apartman, bünyesinde eşcinsel olan Hatim'i, kurnaz Melek'i, babasının ölümü ile kardeşlerine bakmak ve para kazanmak zorunda olan, bunun için bedenini feda eden Buseyne'yi barındırmaktadır.

²⁸ Şerif Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara 2013, 25.

Olaylar karakterlerin hayatları üzerinde geçmektedir. Yazar onların iç dünyalarını yansıtmak üzere girişimlerde bulunmuş ve psikolojik tahlillere başvurarak hikayelerini yazmıştır.

Romanın genel görünümüne göz atılıp olaylar tek tek ele alındığı zaman romanda toplumun sosyal hayatına, çelişkilerine ve sorunlarına geniş yer verildiği görülmektedir. Özellikle Arap toplumunda küçük yaştaki kızların, kendilerinden yaşça büyük veya istemedikleri erkeklerle, sadece ailelerinin maddi durumlarının kötü olması sebebiyle ailelerin istekleri göz önünde bulundurularak evlenmeye zorlanmaları, yazarın dikkat çekmek istediği konulardan biridir. Bir apartmanın daireleri arasında olan bitenlerle, apartmanda yaşayan karakterlerin aldıkları rollerle sanki bir ülkenin özeti açıklanıyor gibidir. Yazarın olayları ve karakterleri tarafsız olarak verişşi romanı hem dikkat çekici hale getirmiş hem de romana tüm çıplaklığıyla yalın bir görünüm kazandırmıştır.

Tema

Her romanda belli bir düzende gerçekleşen bir olay örgüsü vardır. Bu olay örgüleri arasındaki çatışmaları ve karşılaştırmaları romanda tema başlığı adı altında ifade edebiliriz. Mutluluk, hüznün, sevgi, nefret gibi soyut olgulardan oluşan tema; mekân, zaman ve karakter unsurlarıyla vücut bulmasıyla soyutluktan somutluğa geçiş yapar. Resimde çizgi ve renk, müzikte ses nasıl ana unsur ise edebi metinlerde de kelam ve dil o kadar önemlidir. Yazar o harflere bir sanat ruhu yüklemese, her okuyucu kendi yaş, kültür, zevk ve ruh haline göre metni değerlendirmese o kelimeler kara kara harflerden öteye geçemezdi.²⁹

Edebi eserlerde olay, yazarın insan ve eşya üzerindeki hayal dünyasının şekillenmesi ile yeni bir can bulur. Bilgi amaçlı yazılmış ya da tarihi romanlar dışındaki edebi eserler görüldüğü ve olduğu gibi değil yazarın bakış açısı ile yeniden ikinci bir varlık dünyası şeklinde karşımıza çıkar. Sevinç, üzüntü, öfke, vatan sevgisi gibi duygular ve değerler olgusu zamanla değişkenlik gösterir.³⁰ Her tema ele alındığı dönemde yaşanan duyguları, kültür ve sosyal olguları yansıttığı gibi romanda olayların zamanda ileri gitmesi ya da geri gitmesi gibi değişkenlikler gösterir.

²⁹ Şerif Aktaş, Edebiyat ve Edebi Metinler Üzerine Yazılar, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara, 2011, 564.

³⁰ Şerif Aktaş, Edebiyat ve Edebi Metinler Üzerine Yazılar, 570.

Yakupyan Apartmanında da genç ve ihtişamlı apartmanın tıpkı bir insan ya da ülke gibi zamanla yıpranıp yaşlandığını ve zamana ayak uydurmak zorunda olduğunu görmekteyiz. Yakupyan Apartmanında siyaset ve iktidar, cinsellik ve eşcinsellik, efendilik ve kölelik ile güç ve para gibi konular da beraberinde işlenen konulardandır.

Siyasi konularda, siyasetin iç yüzünde oynanan kirli oyunları, adam kayırmaları, devlet kurumlarını alttan talan etme, üst düzey bürokratların kendi aralarındaki ilişkileri, torpilin olması ve yüzeyde inançlı ama altta inancı kendi çıkarlarına göre kullanıldığı görülmektedir. İslamcı muhalif hareketleri, sol kesimin geri plana atılmasını, milliyetçiliği ve radikal İslamcılığı romanda bir arada görmek mümkündür. Romanda dini öğeler de ön planda olmuştur. Siyasetçisinden kapıcısına, şeyhinden fahişesine kadar herkes cümlelerinde ayetleri ve hadisleri kullanıyor, hadisleri ve sünnetleri kendi çıkarları doğrultusunda şekillendiriyor. Örneğin; iş adamı Hacı Azzam, yaşı geçkin olmasına rağmen cinsel arzularını tatmin etmek için başka bir kadın ile evlenmek istemesini hemen İslamiyet'te dört eşliliğe izin verilme noktasına getirmiştir. Yalnız yanlış olan kısmı bunun gizli tutulma, çocuk olmama gibi şartlar dahilinde yapmış olmasıdır. Zira Suad hamile kaldığında bile aldırması için önce dini sözlere başvurmuş, onu kocasının isteği üzerine kürtaj yaptırabileceğine ikna etmeye çalışmıştır. Daha sonra hem onu boşamış hem de zorla bebeği aldırtmıştır.

Romanda inanç sadece İslam inancı değildi. İnanç olarak ne olurlarsa olsunlar hepsi kendi inancında derindir. Örneğin Hristiyan olan Abbas Harun, her gece İsa'ya şükran duasını etmeden yatmazdı.

“Mutfakta asılı duran çarımha gerili İsa heykelciğinin karşısında yürekten bir inançla duasını ederken sesi gecenin karanlığında yankılanırdı. “Çünkü, Efendimiz, sen benim ve çocuklarımın karnını doyurdun; bu yüzden sana şükürler olsun, adın cennette görkemlidir. Amin.”³¹

Bu duayı her gün yapan Abbas Harun bir taraftan da efendisi Zeki ed-Dessuki'yi arkadan dolandırıyordu.

Romanın sansürlenmesinde en etken sebeplerden biri de cinselliği açıkça kaleme almış olmasıdır. Kadın bilimci Zeki ed-Dessuki'nin kadınlar hakkındaki yorumlarını, cinsel ilişki sahnelerinin açıkça ve ayrıntılı bir

³¹ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, (çev. Avi Pardo), Maya Kitap, İstanbul 2016, 37.

şekilde anlatılmasını, Hatim'in eşcinsel olma sebepleri ve onun psikolojik alt yapısını da romanda görmekteyiz.

Devrim sonrası Mısır'da içki satılan mekânların azaltılmasını, bir dindarlık dalgasının görülmesini, sonradan zenginleşen kesimleri ve yeni mahallelerin artışı görülmektedir. Devrim sonrası Mısır'ın nasıl şekil değiştirdiğini romanda şu sözlerde görmekteyiz:

“Çarşı'da insanların boş zamanlarında makul fiyatlara birkaç kadeh içip lezzetli mezeler sipariş edebildiği küçük barlar hiç eksik olmamıştır. Otuzlu kırklı yıllarda bazı barlar içkilere ek olarak Yunan ya da İtalyan müzisyenlerin ya da Yahudi kadın dansçıların gösterilerinden oluşan küçük eğlenceler de sunarlardı. Altmışlı yılların sonlarına kadar sadece Süleyman Paşa'da ona yakın küçük bar vardı. Sonra yetmişli yıllar geldi ve Çarşı önemini kaybetmeye başladı, Kahire'nin kalbi yeni seçkinlerin yaşadığı el-Mühendisyyen ve Medinetü Nasr bölgelerine kaydı. Mısır'da amansız bir dindarlık dalgası yayıldı ve içki içmek sosyal olarak kabul edilemez bir hal aldı. Arka arkaya gelen Mısır hükümetleri alkol satışını büyük otel ve restoranlarla sınırlayıp yeni barlara içki ruhsatı vermeyi keserek dindar baskıya boyun eğdiler...

Böylece, seksenli yıllara gelindiğinde, bütün Çarşı'da sahipleri yükselen din dalgasına ve hükümet tacizine karşı koyabilen birkaç seyrek ve küçük bar kaldı sadece. Bu küçük barlar varlıklarını iki yöntemden birine başvurarak sürdürebilmişlerdi: Gizlilik ve rüşvet...”³²

Anlatıcı

Edebi eserlerde olaylar, karakterler, zaman ve mekânlara ait özellikler, bütün bunların tasvir edilişi, olaylardan sonra elde edilen bulgular, kısacası romanda okuyucuya nakledilen her şey anlatıcının aracılığı ile oluşmaktadır. Anlatıcının özellikleri eserdeki ifadelere bakılarak belirlenebilir. Örneğin kurmaca eserlerde anlatıcı olay ve kişi kadrosu, mekânla o kadar iç içedir, eserdeki her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilmektedir ki anlatıcı hâkim bakış açısına sahip olmakla birlikte eserde kaybolmuş gibidir.

³² Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, (çev. Avi Pardo), Maya Kitap, İstanbul 2016, 43.

Metinler, edebi metin ve tarihi metinlerde anlatma esaslarına bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Tarihi metinlerde anlatıcı gerçekten yaşanmış olan tarihi olaylara, mekânlara ve kişilere bağlı kalmak zorundayken edebi metinlerde anlatıcı sürekli metinde varlığı sürdürüp zamanla metinle bütünleşir ve metnin olayları, bulguları ve kişileri arasında hareket noktası durumundadır.³³ Tarihi metinlerde ve romanlarda anlatıcı anlatıldığı olayları nereden ve kimden aldığını söylemek ya da belgelemek zorundayken kurmaca metinlerde bunları ispatlamak zorunda değildir. Tarihi metinlerde anlatıcı bu gerçekleri ve karakterleri kendi üslubu ve hayal dünyası ile harmanlayabilir, ancak diğer eserler sadece onun hayal dünyası, zekâsı ve bakış açısı ile şekillenmiş de olabilir.

Eserleri oluşturan anlatıcı başka bir deyişle yazar, esere göre hâkim, kahraman ya da gözlemci anlatıcı rolüyle farklı bakış açıları geliştirip karşımıza çıkmaktadır. Hâkim bakış açısında yazar, olayların iç yüzünü karakterlerin iç seslerini bile duyarken, gözlemci anlatıcının bakış açısı daha dar olup gördükleri ve duyduklarından yola çıkarak oluşmuştur. Yazar kameraya aldığı olayları, mekânları ve kişi kadrosunun ruhuna intikal etmeden tarafsız bir şekilde vermektedir. Tarihi metinlerde bu gözlemci bakış açısını daha fazla görmekteyiz. Kahraman anlatıcının bakış açısına gelince; bu daha ziyade gözlemci anlatıcıya benzemektedir. Eserdeki kahramanlardan biri tarafından anlatılan eserlerdir. Bu eserlerde olaylar, kahraman anlatıcının izleyebildiği ölçüde kendi zekâsı, eserdeki konumu ve bakış açısı ile sınırlıdır. Bu eserlerde anlatıcı her zaman ön planda olduğu için olaylar ve zaman onun çevresinde dönmektedir. Bu anlatım tarzını daha ziyade otobiyografik eserlerde görmekteyiz. Bu bakış açılarının yanında anlatıcısının ikiden fazla olduğu çoğulcu bakış açısını da görmekteyiz. Karakterlere eserde olaylara şekil verme ve yorum kazandırma hakkı vermektedir.³⁴

Ayrıca eserlerde anlatıcı ve bakış açıları kadar okuyucunun yorumu da önemlidir. Zira her okuyucu da kendi zekâ ve bakış açısına göre anlatılan olayları ve bulguları yorumlamaktadır. Hikâye ve roman tahlillerinin amacı burada yatmaktadır. Yazar, olayları, kişileri, mekân ve zamanı kendi zanaatkârlığıyla anlatırken tahlilde yazarın incelediği, araştırdığı, hayat ve sanatı birleştirip bize sunduğu bu anlatılanları gerçek haliyle

³³ Aktaş Şerif, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, 35.

³⁴ <https://www.turkedebiyati.org/anlatici-turleri-bakis-acilari/>

tetkik etmektir.³⁵ Kısaca okuyucuya düşen görev bütünlük içinde bulunan eseri, o bütünü oluşturan bütün uzuvlarını ince ayrıntılarıyla inceleyip yorumlamaktır. Bunun için de sadece yazarın değil okuyucunun da zevk sahibi, kültürlü, farklı pencerelerden bakmayı bilmesi, ön yargılı ya da peşin hükümlü olmaması gerekir.³⁶

Çalışmamızı oluşturan Yakupyan Apartmanı ise toplumcu gerçekçi roman olmasının yanı sıra hem tarihi bir süreci anlatma açısından tarihi metin hem de yazarın kendi hayal dünyası ile şekillendiği için edebi metin kıvamındadır. Bu nedenle anlatıcı konumundaki yazarımız, hem Mısır'ın tarihi olaylarını bir tarihçi gibi anlatmış, hem de bunun insanlar üzerindeki etkisini, o apartmanda yaşanan olayları, kişileri ve bu karakterlerin geçmişlerini, yaşadıklarını, karakterlerini kendi anlatım sanatını konuşarak nakletmiştir.

Bu durumda yazarımız eserde gözlemci anlatıcının bakış açısını da kullanmıştır. Gözlemci anlatıcıda karakterlerin iç dünyalarına inmek yoktur. Romanda kişi kadrosunda yer almayan anlatıcının ilahi anlatıcı ile birleşmesiyle ortaya çıkan anlatıcı tipidir. Olaylara tarafsız baktığı gibi bütün durumlar hakkında da bilgi sahibidir.³⁷ Fakat Yakupyan Apartmanında yazar, karakterlerin bazen geçmişlerine dokunarak bazen de psikolojilerine inerek iç dünyaları ve arka plandaki seslerini de yazıya dökmüştür. Bunun yanı sıra karakterlerin vücut yapılarına, kıyafet, inanç hatta yürüyüşlerine bakarak onların düşünceleri, siyasi görüşleri hakkında yorumlarda bulunmuştur. Bu durumda eserde sadece gözlemci değil hakim yani ilahi anlatıcının bakış açısını da görmekteyiz.

Kişi Kadrosu

Edebi metinlerde olayların ortaya çıkmasında gerekli olan insan ya da metinde yüklendikleri fonksiyon nedeniyle karakter kadrosuna eş değer insani varlıklar eserin şahıs kadrosu adı altında kategorize edilmektedir. Edebi metinlerde kişi kadrosu; asıl kahraman, rakip veya karşı güç, arzu edilen ve korku duyulan nesne, yönlendirici, alıcı, yardımcı, dekoratif unsur durumundaki kişiler gibi gruplara ayrılabilir.³⁸

³⁵ Mehmet Kaplan, Hikaye Tahlilleri, Dergah Yay., 2005, İstanbul, 11.basım, 10-11.

³⁶ İsmail Çetışli, Metin Tahlillerine Giriş I, Akçağ Yay., Ankara 2010, 78.

³⁷ Hakan Sazyek, Roman Terimleri Sözlüğü, Hece Yay., 2.baskı, Ankara 2015, 149.

³⁸ Şerif Aktaş, Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili, 43-49.

Yakupyan Apartmanı romanında ise karakterler hem ana karakter rolündedir hem de yan karakterler gibidir. Roman karakterleri için ayrı ayrı bölüm açılmış, hepsinin hikayesine teker teker değinildiği için romandaki kişiler ana karakter durumundadır.

Karakterler

Çalışmamızda karakterler rollerine göre değil alfabetik olarak sıralanmıştır.

Abbas Harun: Zeki Bey'in hizmetçisi ve Melek'in kardeşi. Gençken sağ bacağı kesilmiş, efendisine sadık bir kul ama aynı zamanda kurnaz ve sinsî bir adam. Daha önceki bölümlerde değindiğimiz gibi Hristiyan inancında, her akşam duasını okumadan yatmayan ama efendisinin arkasından iş çevirmekten de korkmayan biri.

Abd Rabbuh: Kuzey Mısırlı bir polis memuru. Kahire'de askerliğini yapmaktadır. Evli ve bir çocuğu olan Abd Rabbuh kuvvetli bir vücuda sahip, fakir bir adamdır. Eşcinsel olan Hatim Raşit onu çok beğenir, aklını maddî desteği ile karıştırır. Köydeki ailesini de apartmana yerleştirerek onlara daha konforlu bir hayat verip kalbini çalmaya çalışmıştır. Abd Rabbuh ilk başta Allah'ın rızası olmadığı için bu ilişkiden kaçmış, daha sonra içki ve şehvetin tuzağına düşmüştür. Bir gün çocuğunun hastalanıp ölmesini kendi günahı ile bağdaştırıp bu ilişkiden vazgeçmiştir. Daha sonra Hatim Raşit onu bulmuş ve son gece davetini yapmıştır. Ona ve ailesine karşı yaptığı iyiliklerin karşılığında kabul etmiş, gecenin sonunda Hatim'in tutumu ve içkinin etkisi onu Hatim'in ölümüne sebep olmaya itmiştir.

Buseyne: Yakupyan Apartmanı'nın çatı katında yaşayan yoksul bir ailenin kızıdır. Babası öldükten sonra bir giyim mağazasında çalışıp ailesinin geçimini sağlamaya çalışır, ama maddî sıkıntılar nedeniyle ve annesinin zorlaması ile bedenini de kullanmaya başlar. Apartmanın kapıcısının oğlu Taha ile ilişkisi vardır. Taha'nın cihatçılara katılması, Buseyne'nin katlanmak zorunda olduğu durumlar nedeniyle ayrılmışlardır. Daha sonra Buseyne Zeki ed-Dessuki'nin yanında çalışmaya başlamıştır. Zeki beyin kadınlara karşı kibar oluşu, ilerlettikleri güzel dostluk romanın sonunda evliliğe kadar gitmektedir.

Devlet ed-Dessuki: Zeki Bey'in ablasıdır. Aynı evde yaşarlar. Zeki Bey ablasını çok sevse bile sık sık kavga ederler. Üç kez evlenen Devlet ed-

Dessuki iki çocuk annesi, yalnız ve huysuz bir kadındır. Zeki beyin bütün malına el koymak için arkasından birçok iş çevirmiştir.

Fikri Abdüşşahit: Yakupyan Apartmanı'nın vekilliğini yürüten avukattır. Kendisinden önce bu görevi hakkıyla yapan Mösyö Kirkor'un aksine para karşılığında yapmayacağı şey yoktu.

Hacı Mustafa Azzam: İş hayatına ayakkabı boyacılığı ile başlamış çok zengin ve başarılı bir iş adamıdır. Siyasete atılmak isteyen, Suat ile gizli evliliği olan Hacı Mustafa Azzam, yaşını almış, evli ve üç çocuk babasıdır. Daha önceki satırlarda adını zikrettiğimiz Hacı Azzam, dindar olup bunu kendi çıkarları için kullanmaktan geri durmamıştır. Eşinden gizli evlenen Hacı Azzam, iş ve siyasi hayatının arka planında da uyuşturucu sevkıyatı yapmaktadır.

Hatim Raşit: Kahire'de Fransızca olarak yayınlanan Le Caire gazetesinin yazı işleri müdürüdür. Aristokrat bir ailenin çocuğu olan Hatim Raşit'in babası ünlü bir avukat, annesi de Fransızdır. Yakupyan Apartmanı'nda oturur. Küçükken ailesinin ihmal ettiği, çocuk Hatim bahçıvanları tarafından küçük yaşta tacize uğramıştır. Bu da ileride eşcinsel olmasına sebep olmuştur. Bunu herkesten saklamaya çalışır. Romanın sonunda ölümüne sebep olacak olan esmer, güçlü bir vücuda sahip olan polis memuru Abd Rabbuh'a aşiktir. Onunla olabilmek için maddi ve manevi fedakarlıklardan çekinmemiştir.

Kemal el-Fuli: Milliyetçi Parti'nin sekreteridir. Yoksulluk içinde büyümüş, üniversitede hukuk bölümüne başlamasıyla siyasete atılmış, yolsuzluklara bulaşarak Mısır seçimleri üzerinde etkili bir adam haline gelmiştir. Mısır'ın siyasi tarihi dönemlerinde hangi düşünce yönetimi ele almışsa o parti ve düşünce akımının önde giden adamı olmuştur. Siyasi liderlere rehberlik yaptığı gibi onların açıklarını bularak şantajlarda da bulunmuştur.

Melek: Hıristiyan bir terzi olan Melek, Abbas Harun'un kardeşidir. Terziliğin üstünden dükkanında bütün kötü işlerini yürüten Melek'in en büyük hayali Yakupyan Apartmanı'nda bir dükkân açmaktır.

Suat Gaber: Aslen İskenderiyeli, bir çocuğu olan dul bir kadındır. Hacı Azzam'ın nikâhlı ama gizli karısı olmuştur. Hacı Azzam ile evlendikten sonra çocuğu ile aynı evde yaşamamış, kardeşi ile yaşayan oğlunun arada

ziyaretinde bulunmuştur. Hacı Azzam'dan hamile kaldıktan sonra bebeği aldırılmış ve Hacı Azzam tarafından boşanılmış bir kadın olmuştur.

Taha eş-Şazli: Yakupyan Apartmanı'nın kapıcısının oğludur. Çatı katında yaşayan Taha başarılı bir öğrenci aynı zamanda oldukça dindar biridir. En büyük hayali Buseyne ile evlenmektir. Fakat hayal ettiği gibi bir hayat sürememiştir. Cihat grubuna dahil olmuş, ilk yıllarında hapishanede tecavüze uğramış, daha sonra cihat kamplarında yetişmiştir. Kamplarda başka bir kadınla evlenmiş, çocuğu olmuştur. Zaman sonra ona tecavüz edilmesini emreden subayın suikastı için görevlendirilmiştir. Olay anında subay ile birlikte olay yerinde ölmüştür.

Zeki ed-Dessuki Bey: Devrim öncesinin en zengin adamlarından, birkaç kez başbakanlık yapmış Abdülali ed-Dessuki Paşa'nın en küçük oğludur. Ailesinden hatırı sayılır büyüklükte bir miras kalmıştır. Kadınlara ve içkiye olan düşkünlüğüyle bilinen Zeki Bey, mühendislik eğitimi almış olsa da iş hayatında başarılı olamamıştır. Bürosu Yakupyan Apartmanı'ndadır. Romanın ana karakterlerinden biri olan Zeki Bey tam bir salon erkeğidir. Yanında çalışan Buseyne'ye daha iyi giyimin ve bakımın nasıl olabileceğini bile öğretten Zeki Bey romanın sonunda Buseyne ile Maksim'de şatafatlı bir düğün yaparak evlenmektedir.³⁹

Zaman

Eserlerdeki zaman; olay örgülerinin gerçekleştiği, metin halkası içerisinde anlatıcının orijinal bir kompozisyon halinde kendi sunumu ile verildiği olgudur. Metinlerde zaman olgusu; olayın gerçekleştiği, yazarın onu gördüğü ya da işittiği ve bunu kalemle yansıtmaya çalıştığı gibi bölümlere ayrılabilir. Yazar, olaylar arasında kronolojik sıralamalar yaptığı gibi olayların kendi zinciri arasındaki ilişkiden dolayı geri gitme, kopma ve ileri fırlama da yapabilir. Böylece estetik bir biçimde sunulan olayları okuyucu bir bütün halinde canlandırabilir.⁴⁰

Olaylar eserde yaşanıldığı gibi değil anlatıldığı zaman zarfında daraltılarak nakledilir. Okuyucunun dikkatini olaylar halkasındaki zamana çekmek isteyen yazar, kendisinin olaya bakış açısı ile dili kullanma becerisini harmanlayarak zamanlar arasında geçişler düzenleyebilir. Eser ister kurmaca ister gerçek hayatta olsun yazar olayı anlatırken olay ile aktarma

³⁹ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, 10-13.

⁴⁰ Şerif Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, 49-64.

arasında bir zaman aralığı vardır. Yazar olayı anında okuyucuya aktarmış olsa bile zamanın anlık akışkanlığı nedeniyle olay ve zaman arasında mesafe oluşumunu sağlamıştır.⁴¹ Bu mesafenin aralığını eserde bulmak bazen güçtür. Yakupyan Apartmanında da zaman aralığı, yazar Alâ el-Asvânî'nin orada dışçı muayenehanesini açtığı dönemle 1934'te Agop Yakupyan'ın binayı yaptırdığı dönem aralığındadır. Bunu yanı sıra yazarın olayları kaleme alıp naklettiği ve okuyucunun bunu okuduğu dönemi de göz önüne almalıyız.

Yakupyan Apartmanı'nda da yazar, olayları kronolojik şekilde anlattığı gibi zamanlar arasında geri gitmeyi de kullanmıştır. Yakupyan Apartmanında yaşanan olayları ele alırken arada apartmanın ilk dönemlerine geçişler yapmıştır. Böylece iki ayrı zaman dilimi iç içe girmiş, biri diğerinin içine yerleşmiştir. Bunları yaparken yazar, bunu metin halkaları arasında anlam birliği oluşturarak gerçekleştirmiştir.

Yakupyan Apartmanı'nda tarihi boyunca kaç yıllarında hangi kesimin yaşadığını kronolojik olarak şöyle görmekteyiz: Apartman inşa edildiğinde "O günlerin sosyetesinin kaymak tabakası Yakupyan Apartmanı'nda ikamet etmeye başladı: Bakanlar, toprak ağaları, yabancı fabrikatörler ve iki Yahudi milyoner...

1952'de devrim gerçekleşti ve her şey değişti. Yahudiler ve yabancılar Mısır'dan göç etmeye başladılar ve sahipleri ülkeyi terk ettiği için boşalan daireler, dönemin güçlü sınıfını oluşturan silahlı kuvvetlere mensup subaylar tarafından tutuldu. 1960'lı yıllara gelindiğinde dairelerin yarısında muhtelif rütbeli subaylar yaşıyordu...

Yetmişlerde "Açık Kapı Siyaseti" başlamış ve varlıklı kesim çarşı bölgesini terk edip el-Mühendisyyen ve Medinetu Nasr mahallelerine taşınmıştır...

Apartmanın yönetim vekilliğinin el değiştirmesi sonucunda çatıda binanın geri kalanından tamamen bağımsız bir topluluk hâsıl oldu...⁴²

Mekân

⁴¹ Mehmet Narlı, Romanda Zaman ve Mekân Kavramları, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.5, s.7, Mayıs 2002, 95.

⁴² Alâ el-Asvânî, *Yakupyan Apartmanı*, 23, 24.

Mekânların ya da çevrenin, canlı cansız bütün varlıkların yer kaplama ve buna bağlı olarak varoluşunun bir göstergesi ve ispatı olduğunu düşünürsek, eserlerde de mekânlar karakterlerin bir mekânda konumlandırılarak var olduğunu göstermektedir. Bu durumda mekânlar eserde nakledilen olaylar zinciri, karakterler ve zaman ile bir aradadır. Mekân tasvirlerini anlatmada önemli olan kim tarafından ne zaman görüldüğü ve kime anlatıldığını bilmektir. Mekânlar anlatıcının gözüyle ya da karakterlerin mekânı tasvir etmeleri ve mekâna yükledikleri anlamlar ile şekillenir.

Eserimiz kurmaca dünyasını anlatıyorsa mekânlar anlatıcının yaratıcılık becerisini ve mekânı okuyucuda nasıl resmettiğini gösterir. Şayet eser Yakupyan Apartmanında olduğu gibi somut ve gerçekçi bir yapı ve olayların sahnesi ise burada hadiseler mekânın içine süzülür. Olayların kendisi mekânın içinde sentezlendiği için olaylar kadar mekân da önem arz etmektedir. Mekânlar tıpkı filmlerde olaydan önce verilen fon müzikleri gibidir. Olayın nasıl cereyan edeceğinin ipuçlarını verir.⁴³

Bu şekilde tanıtılan bir apartmanda mutlu ve iyi sahnelerin yaşanması beklenmez. Bu apartman zamanla maddi ve manevi birçok albenisini kaybetmiştir.

Mekân tasvirleri aynı zamanda eserdeki kahramanların karakterlerini, iç dünyalarını ve yaşanmışlıklarını da gösterir.

Çalışmamızın ana mekânı olan Yakupyan Apartmanı'nın yapılışı ve ihtişamı şu sözlerle anlatılmaktadır: "1934 yılında, Mısır'daki Ermeni cemaatinin duayeni ve milyoner iş adamı, Agop Yakupyan, kendi adını taşıyacak bir apartman yaptırmaya karar verdi. Bunun için Süleyman Paşa'nın en güzel yerini seçti, binayı inşa etmesi için tanınmış bir İtalyan inşaat şirketi ile anlaştı ve şirket ona mükemmel bir tasarım sundu. On kat yüksekliğindeki klasik Avrupa stili; balkonları taşa yontulmuş Yunan yüzleriyle donatılmış, sütunları, basamakları ve holleri doğal mermerden; bir de Schindler marka son model bir asansör. İnşaat iki yıl sürdü ve iki yılın sonunda ortaya çıkan bina beklentilerin o denli üzerinde mimari bir şaheserdi ki sahibi İtalyan mimardan adını kapı eşiğinin içine Latin harfleri ile yazmasını istedi; bu harfler Yakupyan adını ölümsüzleştirmek ve

⁴³ Şerif Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, 64-69.

olağanüstü güzellikteki binanın sahibi olduğunu vurgulamak için geceleri neon ışıklarıyla aydınlatılırdı.”⁴⁴

Görüldüğü gibi Yakupyan Apartmanı’nda mekân olay kahramanlarından biri haline gelmiştir. Bunun için yazar, mekânı kişilerin dış görünüşlerini ifade eder gibi tasvir etmiştir. Şehrin en güzel noktasında şehrin en güzel mekânını yaptırması da eserde yazarın bütünü tasvirlerken parçayı resmettiğini gösterir.

Eserin bütününe bakıldığı zaman ülke genelinde yaşanan olaylar, apartmanın zamanla ne gibi değişikliğe uğradığını göstermektedir. Yakupyan Apartmanı Mısır’ın minyatür şeklinde yansıtılması olmuştur. Tarihi seyri itibariyle nasıl değişimlere uğradığı, içinde birçok insan kimliğini ve karakterini taşıdığını göstermektedir. Eserde yazar, parçayı anlatarak yani Yakupyan apartmanı ile bütünü tasvirini yani Mısır’ın günümüz halini yansıtmıştır.

Mısır’ın metropol bir şehir olması orada yaşayan insanları da haliyle etkilemiştir. Metropoliten insanlar çevreyi ve olguları duygularıyla değil aklı ile karşılar. Zekâ ön plandadır. Toplumsal örgütlenme, para ekonomisi, toplumsal disiplinler, resmiyet ve mesafeler insanları parayı merkeze koymuş, dakik çalışkan ama kalabalık karşısında özneye yönelik bir ruh haline çevirmiştir.⁴⁵ Yakupyan Apartmanı’nda da bunun küçük bir resmini görmekteyiz. Aslında romanda karakterleri üçe ayrılabilir. Kent hayatına hâkim olan metropoliten kesim, sonradan gelip uyum sağlamaya çalışan, kendinden taviz veren kesim ve kendisindeki masumiyeti korumaya çalışan kesim. Metropoliten kesim daha önce bahsedildiği gibi dakik, çalışkan ve aklı ön plana koyan insanlardır. Bu kesim hayattan ne almak istediğini bilen, dini ve şehvet duygularını bile aklı ile yöneten kesimdir. Buna örnek olarak Hacı Muhammed Azzam’ı ve Hatim Raşit verilebilir. Hacı Muhammed Azzam zengin bir iş adamı ve dindardır. Yaşı büyük olmasına rağmen cinsel arzuları bitmemiş olan Hacı, ikinci eşi alırken akıl yoluyla dinin buna izin verdiğini belgeler gibi kendi düşüncelerini desteklemektedir. Hatim Raşit ise kibar, çalışkan bir kentli olup, eşcinseldir. Bu durumu onun için çok normal ve sevdiği adam Abd Rabbuh ile istediği gibi vakit geçirebilmektedir. Kentteki alt tabaka insanların kente uyum

⁴⁴ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, 21.

⁴⁵ Taciser Belge, *Roman ve Kent*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, 7.

sağlamaya çalışması ise ilk önce kendine hemen bir iş bulmayla başlar. Onlara göre kente uyum sağlamak ve aç kalmamak için manevi duygular yok edilebilir. Buna örnek olarak da Buseyne'nin annesini örnek verebiliriz. Evde bir kap yemeğin kaynaması ve borçların ödenmesi için kızına çalıştığı yerde patronun dokunmasında hiçbir sakınca olmadığını söyleyen bir anne profili bulunmaktadır. "*Kardeşlerinin kazandığın her kuruşa ihtiyaçları var. Zeki bir kız işinden olmadan başının çaresine bakmayı bilir.*"⁴⁶ sözleri Buseyne'nin yorgun, yaşlı ve çaresiz annesine aitti. Ayrıca kent hayatına uyum sağladığı romandaki satırlarda belli olan Buseyne'nin arkadaşı da kızlığına zarar verdirmeden başka erkeklerle birlikte olup daha rahat yaşayabileceğini yoksa sürekli bir iş arayacağını söylemektedir. Diğer bir kesime gelirse, burada Abd Rabbuh'u, Taha eş-Şazli'yi görebiliriz. Kent hayatının kurnaz ve acımasızlığı yerine dürüst ve çalışkan insanlar olan bu iki karakter, romanda hem yakışıklı ve kuvvetli hem de zeki ve çalışkan tiplerdir. Fakat eksik yanları ise kurnaz değillerdir.

1- Dil ve Üslup

Edebi eserlerde olayların arasındaki metin halkaları ve dili, eseri bize nakleden yazarın zekasına ve bakış açısına göre şekil alır. Başka bir deyişle eserdeki kurmaca ya da gerçek olayların düzenlenmesinde, sunulmasında ve okuyucunun dikkatini çekmesinde yazarın dili ve üslubu oldukça önemlidir. Bu dil ve üslup da yazarın bakış açısında saklıdır. Eserde yer alan olaylar, varlıklar ve düşünceler yazarın etkili dil ve üslubu ile birleşerek metinde cisimleşir, hayat bulur. Eserlerdeki dil ve üslupta bakış açısını önemli kılan şey; olaylar halkasının zaman, mekân ve kişi kadrosu ile birleşip kim tarafından nasıl bakıldığı ve kime, hangi yöntemlerle sunulmasıdır.⁴⁷

Romanlarda dil ve üslup yazara bağlı olup romanında tek bir üslup kullanmayabilir. Eserdeki olay örgülerine göre sade ve açık ifadeler kullandığı gibi Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili, karakterlerin ruh hallerine ve yaşadıkları ortama göre hüznü, neşeli veya öfkeli üsluplar da takınabilir. Tarihi metinlerde ise yazar daha çok bilgi verme amaçlı olduğu için somut ve daha soğuk ifadelerle yer vermektedir. Tarihi metinlerin aksine romantizm ağırlıklı eserlerde şiirsel ve duygusal

⁴⁶ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, 53.

⁴⁷ Aktaş, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, 69-72.

ifadelere yer verilir. Kurmaca olaylarda ise hayali unsurları cisimleştirmek için destansı ve masalımsı ifadeler kullanılır.⁴⁸

Yakupyan Apartmanını incelerken daha çok Türkçe çevirisinden faydalanmış olmamıza rağmen dil ve üslup özelliklerini Arapça kaleme alınmış hali üzerinden incelemeye çalıştık. Yakupyan Apartmanında yazar; toplumun alt ve üst tabakasının konuşmalarını ve ruhsal durumlarını kendi tabakalarına göre akıcı bir dil ile ifade etmiş, yeri gelince halk ağzını da kullanmıştır. Çalışkan ve başarılı bir öğrenci olan kapıcının oğlu Taha'yı anlatırken umudu ve hüznü bir arada görmekteyiz. İleride polis akademisine girmenin verdiği heyecan, kapıcının oğlu olmanın, insanlar tarafından küçük görülmenin verdiği eziklik ve umduğu hayatı yaşayamamanın verdiği hüznü ile yaşama karşı hayal kırıklığı eserdeki ifadelerde rahatlıkla görülmektedir. *Yoksulluk, durmadan çalışmak, kiracıların küstahlığı, yabancı kişilerin ona yönelttiği nahoş, can sıkıcı "Kapıcı sen misin?" sorusu ve kiracıların binaya girerken sırf, ne kadar hafif ve önemsiz de olsa, taşıdıkları şeyleri ellerinden alması için yavaşlamaları...*⁴⁹ Ayrıca Taha'yı anlatırken yazar, daha çok ayetlerden örnekler vermeyi tercih etmiştir.

Yazar, eserdeki en önemli karakterlerden biri olan Zeki ed-Dessuki'nin zenginlikten orta seviyeye geçişini, kadınlara olan düşkünlüğünü kara mizah şeklinde vermiştir. Romanın vazgeçilmez karakteri Zeki Bey'in tanımını romandan şu cümlelerde aktarmamızın doğru olacağını düşünmekteyiz: *"Yaz-kış giydiği, bolluğu ufak tefek ve sıska bedenini gizleyen üç parçalı takım elbisesiyle; göğüs cebinden sarkan, özenle ütülenmiş ve her zaman kravattıyla uyumlu mendiliyle; görkemli günlerinde birinci sınıf Havana iken artık kötü kokulu ve sıkı sarılmış ucuz yerel türden purosuyla; yaşlı ve kırışık yüzü, kalın camlı gözlükleri, ışıldayan takma dişleriyle; tepesindeki geniş kelleşmiş bölgeyi örtmek umuduyla kalan tellerini başının en solundan en sağına doğru tıraş ettiği boyalı saçlarıyla sokağın sakinleri için cana yakın, folklorik bir kişiliktir."*⁵⁰

Ablası Devlet ed-Dessuki'nin soğuk mizaçlı oluşu onu tasvir ederken kullandığı sert ifadelerden anlaşılmaktadır. Genç ve bakire olan Buseyne'nin süslü ve pembe hayal dünyasını yumuşak kelimelerle yansıtıldığı gibi gerçek hayatta sapkın insanlara mecbur kalışını sert ve kamçı

⁴⁸<http://edebiyat.k12.org.tr/kavramlar/Dil+ve+Anlat%C4%B1+%C3%9Cslubu+ile+%C4%B0lgili+Kavramlar/56>

⁴⁹ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, 30.

⁵⁰ Alâ el-Asvanî, *Yakupyan Apartmanı*, 13,14.

üslupla anlatılmıştır. Romandaki ana karakterlerin yanı sıra apartmana sonradan yerleşmiş insanların günlük yaşantılarını, kendi aralarındaki konuşmaları da açık ve sade bir dil ile şöyle ifade etmiştir: “Çocuklar çatıda yalın ayak ve yarı çıplak koştururlarken anneler günlerini yemek pişirerek, güneşin altında dedikodu yaparak ve sık sık kavga edip birbirlerine onur kırıcı ağır hakaretler ederek geçirirler; ama çok geçmeden barışır ve birbirlerine hiçbir şey olmamış gibi son derece iyi niyetli davranırlar.”⁵¹

Zira Yakupyan Apartmanının sansüre uğramasındaki baş nedenlerden biri yazarın olayları, karakterleri ve psikolojik halleri açıkça kaleme almış olmasıdır. Konuları yanı sıra yazarın dilinin ve üslubunun açık ve yalın olması da tepki toplamıştır.

SONUÇ

Metin; herhangi bir olay ya da durumun yazılı ya da sözlü olarak ifade edildiği sözcükler bütünüdür. Edebi anlamda metin ise; bu olay ve olguların duygu, düşünce, hayal ve gözlem ile birleşip, sanat ile süslenip edebîlik sınırını aşmadan okuyucuya aktarıldığı sözcükler topluluğudur. Sansür ise toplumda zaman boyunca gelişmiş değerler bütününe zarar verdiği düşünülen ya da kabul edilen yabancı veya zararlı duygu ve düşüncelerin yaygınlaşmasını engellemektir. Bu engelleme basılmış eserlerin okutulmaması, toplatılması, yakılması veya sözlü bildirimlerin yayından kaldırılması gibi farklı şekillerde yapılmıştır.

Kitaplar tarih boyunca her zaman tehlikeli bulunmuş, kimi zaman silahlardan bile etkili olmuştur. Sansür de aynı şekilde insanlık tarihi kadar eskidir. Yazılı ve sözlü metinler tarih boyunca iktidar tarafından her zaman korkulu durum arz etmiştir. Bunun için de iktidarın eli ve gücü her zaman basının üstünde olmuştur. “Eğer basının dizginlerini elimden kırırsam, iktidarda üç aydan fazla kalamam.” sözüyle Fransız İmparator Napolyon durumu kısaca bu şekilde ifade etmiştir.⁵²

Eserler bir bina gibidir. Bir bina nasıl birçok malzemenin bir arada kullanılması ile oluşturulursa bir edebi çalışma da olay örgüsü, kurgusu, kişi kadrosu, mekân ve zaman gibi unsurların sanatçının ustalığı ile birleşmesi ile vücut bulur. Toplumsal gerçekçi yazar, Alâ el-Asvânî, Yakupyan

⁵¹ Alâ el-Asvânî, *Yakupyan Apartmanı*, 24.

⁵² Şahhüseynoğlu, 272.

Apartmanı'nda, 90'lı yılların Mısır'ında birbirinden farklı insanların bir araya geldiği bir apartmanı, arka plandaysa o dönemin sosyal yapısını anlatıyor. Yazar, olay örgülerinin birçoğunu kahramanların kendi karakteristik yönlerini ortaya koyacak şekilde düzenlemiştir.

Yakupyan Apartmanı romanı, çok kalabalık bir şahıs kadrosuna sahip olup, çok farklı kültür, karakter ve yaşa sahip insanların, bir apartmandan toplanması ile bir araya gelmiş sürükleyici ve etkileyici bir romandır. Müstehcenlik içerdiği, cinselliği ön planda tuttuğu ve devrimci duyguları tetiklediği gerekçesiyle ülkede tartışmalara yol açmış, bir süre için yasaklanmış eserlerden olmuştur.

Eserde tek bir karakterin değil birkaç karakterin hayatına değinilmiştir. Eserler dini, ahlaki ve siyasi nedenlerle sansürlenmiştir. Bu eserde de yazar her bir karakterde farklı bir sansür konusunu işlemiştir. Hacı Azzam ve Kemal el-Fuli de ülkedeki siyaseti, rüşveti, kamunun kibarca soyulmasını konu almış, Taha eş-Şazli de başta dindar bir insanın güzel ahlakını ele almış daha sonra radikal İslam yanlılarının neler yaptığını göstermeye çalışmıştır. Zeki ed-Dessuki de kadın ve cinselliği, Hatimde eşcinselliğe değinmiştir.

Çalışmamızda eserin Avi Pardo tarafından 2016 yılında basılan çevirisi kullanılmış olup dünya ve Arap edebiyatında sansürün ne denli kullanıldığını, hangi eserlerde ve hangi konular çerçevesinde uygulandığı hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Ardından Yakupyan Apartmanı adlı roman içerik ve yapı bakımından incelenmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Akalın Şükrü Haluk (2011), "Sansür". Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları

Aktaş Şerif, *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara 2013

_____, *Edebiyat ve Edebi Metinler Üzerine Yazılar*, Kurgan Edebiyat Yay., Ankara, 2011

Alâ el-Asvânî, *Yakupyan Apartmanı*, (çev. Avi Pardo), Maya Kitap, İstanbul 2016

Belge Taciser, *Roman ve Kent*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990

Cemîle Emîn Huseyn, *el-Mer'e fi'r-Rivâyeti'l-Lübnâniyyeti'l-Mu'âsir* (1899-2009)

Çetişli İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş I*, Akçağ Yay., Ankara 2010

Güner Deniz, *Sansür ve İktidar*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015

Hâdi Rezzâk el-Hazrecî, *er-Rivâyetü'l-Arabîyyetu'l-Memnû'a*, el-Arifu'l-Matbuât, Beyrut 2015

Kaplan Mehmet, *Hikaye Tahlilleri*, Dergah Yay., 2005, İstanbul, 11.basım

Karaca Emin, *Vaaay Kitabın Başına Gelenler*, Belge Yay., İstanbul

Kayış Nuri, Hürkan Serhat, *Sansürsüz Sansür Tarihi* (1795-2011), Sinemis Yay., Ankara 2012

Mehmetoğlu Emin, *Salman Rüşdi Şeytan Ayetleri & Diğer Yasaklı Kitaplar*, Gece Kitaplığı, 2015

Narlı Mehmet, *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.5, s.7, Mayıs 2002

Sazyek Hakan, *Roman Terimleri Sözlüğü*, Hece Yay., 2.baskı, Ankara 2015

Şahhüseynoğlu H.Nedim, *Dünden Bugüne Düşünceye ve Basına Sansür*, Paragraf Yay., Ankara 2005

<http://edebiyat.k12.org.tr/kavramlar/Dil+ve+Anlat%C4%B1+%C3%9Cslubu+ile+%C4%B0lgili+Kavramlar/56>

<https://www.turkedebiyati.org/anlatici-turleri-bakis-acilari/>

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Yacoubian_Building

<https://www.kutubpdfcafe.com/author/32%D8%AF%D8%B9%D9%84%D8%A7%D8%A1%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%89.html>

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B9%D9%84%D8%A7%D8%A1_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D9%88%D8%A7%D9%86%D9%8A

http://www.ulugbay.com/blog_hikmet/?p=137

<http://www.muhalet.org/yazi-edebiyat-ve-sansur-mehmet-emin-kur-naz-26-5306.aspx>

https://www.vice.com/en_us/article/3b74kn/banned-books-week-and-middle-eastern-literature-923

<http://www.tempo24.com.tr/kitap/yasakli-kitaplar-bir-harika-dos-tum/haber/58314.aspx>

<https://www.indyturk.com/node/55271/d%C3%BCnyadan-ses-ler/20yy%E2%80%99da-arap-d%C3%BCnyas%C4%B1n%C4%B1-sar-san-kitap>

<https://arabcomixproject.weebly.com/magdy-el-shafee-metro.html>

Six Banned Middle Eastern Books You Should Read (vice.com)

<https://aawsat.com/home/ar-ticle/262496/%D9%85%D8%AD%D9%85%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D9%85%D9%8A%D8%AD%D9%8A/%D8%A3%D9%8A%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A7%D8%B9%D8%B2>

https://ar.wikipe-dia.org/wiki/%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A8%D8%B2_%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D9%81%D9%8A

https://ar.wikipe-dia.org/wiki/%D9%88%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A9_%D9%84%D8%A3%D8%B9%D8%B4%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D9%84%D8%A8%D8%AD%D8%B1

<https://alarab.co.uk/%D8%AA%D9%84%D9%83-%D8%A7%D9%84%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AD%D8%A9-%C2%A0%D8%B4%D9%87%D8%A7%D8%AF%D8%A9-%D9%85%D9%8A%D9%84%D8%A7%D8%AF-%D9%84%D8%B1%D9%88%D8%A7%D8%A6%D9%8A-%D8%A3%D8%AB%D8%A7%D8%B1-%D8%AC%D8%AF%D9%84%D8%A7-%D9%86%D9%82%D8%AF%D9%8A%D8%A7-%D8%B7%D9%88%D8%A7%D9%84-%D9%86%D8%B5%D9%81-%D9%82%D8%B1%D9%86>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sunullah_%C4%B0brahim

<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/abdurrahman-munif>

<https://www.noor-book.com/%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D9%8A%D9%86%D9%85%D8%A7-%D9%8A%D9%86%D8%A7%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%A7%D9%84%D9%85-pdf>

<https://www.goodreads.com/book/show/23358485>